

СКУЛПТУРА НА ОБАЛИ ЈЕЗЕРА ОНТАРИО НАКНАДНО ЈЕ ДОБИЛА И ДВЕ СПОМЕН ПЛОЧЕ

ДОПРИНОС НИКОЛЕ ТЕСЛЕ РАЗВОЈУ ХАМИЛТОНА

Наслеђе Николе Тесле живи и у 21. веку и представља витални и неодвојиви део нашег савременог живота

Пише:
Гордана ЛАКОВИЋ

Фото: Верослав Вик ЂУРЂЕВИЋ

Поводом 125 година од свечаног отварања DeCew I, електране која је послала струју у Хамилтон, 12. новембра 2023. откривена је скулптура под називом „EMPOWER“, дело Љиљане Лили Оташевић, скулпторке из Торонта, о чему је објављена репортажа у новембарском броју часописа СЛОВО.

Две плоче са сликама и детаљима о историји електрификације Хамилтона су накнадно угравиране и инсталиране са леве и десне стране скулптуре.

Локација на којој је постављена скулптура је одабрана из неколико разлога: налази се близу аутопута тако да га посетиоци ван града могу лако пронаћи. У близини се налази стаза односно шеталиште које се протеже уз обалу језера где су чести посетиоци током целе године, близу је воде што се повезује са хидроелектраном, близу је Булевар Николе Тесла, да би се испричала прича и повезала Теслу са Хамилтоном. Такође особе са инвалидитетом имају лак приступ и могу видети скулптуру изблиза и на крају бесплатан паркинг је доступан аутомобилима.

У овом броју СЛОВА објављујемо најзначајнија реаговања на скулптуру Николе Тесле у Хамилтону,

Љиљана Лили Оташевић, уметнице из Торонта, ауторке скулптуре EMPOWER у Хамилтону:

„Значајна трансформација Хамилтона у индустријализовани, мултикултурални град какав је данас никада се не би догодила без хидролошке силе природе, предузетничке визије “Five Johns” и ге-

нија проналазача Николе Тесле.

EMPOWER црпи инспирацију из природе и из знатижењег људског ума. Интерактивна скулптура укључује лентикуларни ефекат: у њој коезистирају две слике, истовремено и у истом простору, али се никада у потпуности не откривају симултано.

Главни ребрасти елементи подсећају на динамику флуида воде или водопада. Дубље унутар скулптуре, налази се други облик: стилизована турбина електране DeCew Falls која се оку посматрача открива само под погодним угловима.

Верослав Вик Ђурђевић, и др Мајда Ђорђевић, Nikola Tesla Education Corporation:

„Никола Тесла, бриљантни млади српско-амерички проналазач, до-

био је 1888. године свој први патент за индукциони мотор на наизменичну струју са још седам патената за комплетан полифазни систем мотора, генератора и трансформатора наизменичне струје. Ова серија патената омогућила је пренос електричне струје на велике удаљености уз минималне губитке.

Теслини изуми обртног магнетног поља и индукционог мотора започели су индустријску револуцију, прво у Северној Америци, а потом и у свету.

ХАМИЛТОН ЕЛЕКТРИЧНИ ГРАД: ПРВИ ДЕО

George Westinghouse, оснивач компаније Westinghouse Electric, купио је комплетну серију патената Теслиног система наизменичне струје. Године 1893. уговор за електрану Едвард Дин Адамс на Нијагариним водопадима у Њујорку додељен је Вестингхаусу. Ово је привукло пажњу Џона Патерсона, предузетника из Хамилтона и једног од “Five Johns”, који су основали приватну електроенергетску компанију: Cataract Power Company. Џон Патерсон је посетио америчку централу у изградњи 1894. године и група је, непоколебана одбијањем Американца да продају струју и њиховим монополом на право коришћења воде на Нијагариним водопадима, одлучила да изгради сопствену хидроцентралу. Локација је била у близини водопада DeCew и канала Веланд у Сент Кетринс, Онтарио, који је обезбедио извор воде. Она је била 56 км удаљена од Хамилтона, наизглед непремостива удаљеност за пренос електричне струје.

Катаракт је консултовао Николу Теслу о њиховим плановима и он их је одобрио, потврдивши да могу да преносе струју на ту удаљеност. Тако је изграђена DeCew I, хидроелектрана и струја је први пут пуштена 25. августа 1898. у зграду

Cataract Power у Хамилтону, уша-
вжи тиме у историју као други нај-
дужи далековод на свету у то време.

Наш савремени животни стил
удобности и погодности не би био
могућ без Теслиних изума, који
су присутни у нашим домовима,
канцеларијама, фабрикама, јав-
ном превозу као и у медицинским,
пољопривредним, војним и свемир-
ским програмима. Зачето крајем
19. века, Теслино наслеђе живи и
у 21. веку и представља витални и
неодвојиви део нашег савременог
живота.

Никола Тесла: “Прогресивни
развој човека витално зависи од
проналазака. То је најважнији про-
извод његовог стваралачког ума.
Његова крајња сврха је потпуно
овладавање ума материјалним
светом, упрезање сила природе за
људске потребе. Електрична енер-
гија је свуда присутна у неограни-
ченим количинама и може покре-
тати машине у свету без потребе
за угљем, нафтом, гасом или било

шуму (Kings Forest). Струја је пре-
ношена преко линије дужине 56
километара до њихове станице на
Victoria Avenue North у Хамилто-
ну. Од станице је струја дистрибу-
ирана купцима, укључујући град,
главне индустрије, градски превоз
у Хамилтону и неколико међуг-
радских железница.

Долазак јефтине хидрострује
покреноу је брз економски раз-
вој Хамилтона, Онтарио. George
Westinghouse је био један од првих
који је препознао тај потенцијал,
изградивши велику фабрику у
граду 1897.године. Westinghouse
Electric је убрзо постао водећи про-
извођач електричних турбина,
трансформатора и електричних
уређаја и, наравно, основао своје
канадско седиште у Хамилтону.

Већ иначе великом индустријс-
ком граду на Великим језерима,
нова електрична инфраструктура
је омогућила значајно проширење
градске индустријске области, обез-
беђујући Хамилтону место индус-

ИНСПИРАЦИЈА ЗА УЧЕНИКЕ

Град Хамилтон жели да се захвали Nikola Tesla Education Corp. (NTEC) на доприносу и сарадњи у реализацији овог дела јавне уметности. Визија NTEC-а је да образује и инспирише ученике о животу, делу и наслеђу Николе Тесле.

којим другим уобичајеним гори-
вом. Нека будућност каже истину
и свакога оцењује према његовом
раду и достигнућима. Садашњост
је њихова; будућност, за коју сам
заиста радио, је моја.”

ХАМИЛТОН ЕЛЕКТРИЧНИ ГРАД: ДРУГИ ДЕО

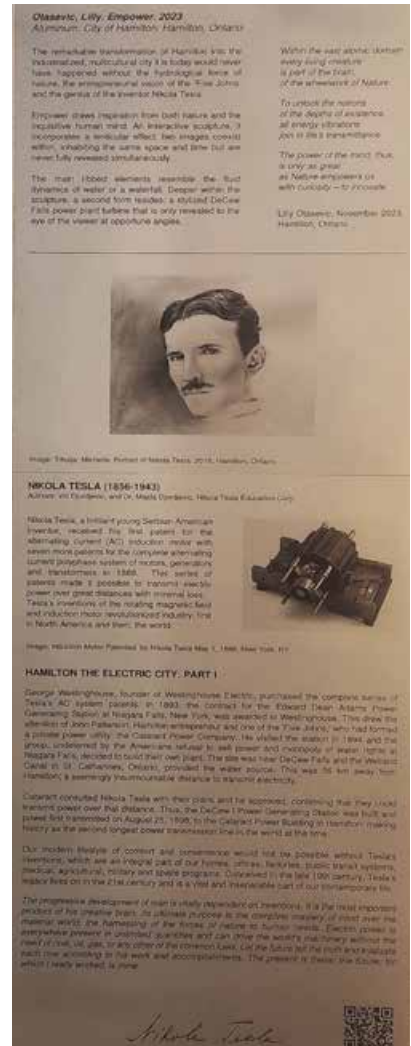
Аутори: Megan Hobson, SAHP -
Built Heritage Consultant, City of
Hamilton,

Heather George, Executive Director
- Woodland Cultural Centre, Curator
- Indigenous Histories at Canadian
Museum of History and Vic
Djordjevic, President - Nikola Tesla
Education Corporation

Централа за производњу елек-
тричне енергије DeCew I радила је
тако што је вода из канала Веланд
најпре била усмерена у резерво-
аре Нијагарине падине (Niagara
Escarpment), а затим, низ масивне
цевоводе, у турбине на дну падине
(Escarpment base). Два далековода
су преносила струју високог напо-
на преко поља фармера, а један од
њих се спуштао низ падину у Кингс

тријског лидера у 20. веку. То је
подстакло електричаре да форми-
рају Electrical Workers Union како
би осигурали безбедније услове
рада, а и привукло је хиљаде нових
имиграната да раде у Хамилтон-
ским фабрикама. Дошљаци су се
населили у кварталима изграђе-
ним око фабрика, а град је био
трансформисан у мултикултурал-
ни центар који наставља да расте
и данас.

Глобално признат као „Елек-
трични град Канаде“, Хамилтон је
имао најјефтину и најпоузданију
електричну енергију у Канади, ако
не и на свету. Иако је индустрија
прва која је имала користи од ове
електричне инфраструктуре, није
прошло много времена пре него
што су ове погодности постале дос-
тупне свима. Након успостављања
Hydro Electric Power Commission
of Ontario (HEPCO) 1906. године,
грађани Хамилтона су гласали за
финансирање општинског система
који би дистрибуирао струју сваком
домаћинству у граду по разумној
цени. Оснивач HEPCO -а, Sir Adam
Beck је 1. јула 1914, укључио преки-

дач за нови систем градске уличне
расвете. Хамилтон Хидро је звонио
на сва звона о својим предностима:
“Hamilton Hydro је народни проје-
кат и сваки грађанин је финан-
сијски заинтересован... што је више
купаца, ниже су цене.”

Cataract је наставио да служи
многим индустријама града све до
1930. године, када су продали своју
имовину. Локалну имовину купио
је Хамилтон Хидро док је DeCew
централу купио Онтарио Хидро.
DeCew централа је остала отворе-
на до данас и представља хидро-
електрану наизменичне струје која
је најдуже у употреби у Канади.
Некада застрашујућа и узбудљива
нова технологија, електрична
струја, је брзо постала неопходна
услуга која је трансформисала жи-
вот у 20. веку. Она наставља да
обликује наше животе кроз инова-
ције у 21. веку.

СЛОВО